

Günbatar kyblasy

Category: Kitapcy, Nukdaýnazar, Publisistika

написано kitapcy | 24 январа, 2025

Günbatar kyblasy GÜNBATAR KYBLASY

Ideologiya – syýasy, jemgyýetçilik taglymaty emele getirýän hökümetiň, syýasy partiýanyň, jemgyýetçilik synpyň ýa-da adamyň özüniň hereketine we düşüňjelerine ugur görkezýän syýasy, ylmy, pelsepewi, hukuk, dini, estetiki, ahlak-moral prinsiplere esaslanýan düşüňjeleriň bir bitewi ulgamydyr...

Soňra bir kişi:

Fransuz filosofy Antuan Destýut de Trasi (1754 – 1836) ideologiya adalgasyny orta atdy.

Onuň pikiriçe ideologiya dogry bilen ýalňyşy, patarraky bilen reallygy aýyl-saýyl etmäge gönükdirilen ylmy dissiplina.

Şu nukdaýnazardan ideologiya «pikirler baradaky ylm» diýibem atlandyrylýar.

Ideologiya düşüňjesini ýaýgynlaşan akyldar Karl Marks boldy. Ol şeýle diýdi:

«- Jemgyýetiň maddy güýjüne erk edýän synp, şol bir wagtyň özünde agalyk ediji intellektual güýçdür...

– Maddy önümçilik serişdelerini elinde saklaýan synp, şol bir wagtyj özüne aň-önümçilik serişdelerini-de elinde saklaýar...

– Aň-önümçilik serişdelerinden binesipleriň pikirleri bu serişdelere eýelik edýänleriňkä garaşlydyr...»

Diňe marksistler däl, M.Weber, E.Durkheým ýaly köp sanly akyldarlar-da ideologiya düşüňjesine dürli-dürli kesgitlemeleri berdi.

Geleliň, esasy gürrüňimize:

Hemیشه şunuň aşagyny çyzýaryn: Ideologiýa, teoriýa, kesgitleme jedeli edilmese, diňe şahslaryň gürrüňi edilýän «syýasat çukurynda» pyrlanyp-çabalanyp ýörüler!

Ýagny gidiljek «ýol» üçin kompas, karta gerek...

• TARYHY ARKA PLAN

Köp syýasy partiýa ideologiýa sözünü eşidende neden irkiliyor? Iki sebäbi bar:

Birinjisi, «Sowuk uruş» döwrüniň başlangyjynda – 50-nji ýyllarda Günbatar-ABŞ «ideologiýalaryň soňy» tezisini orta atdy. Öňe sürülen pikir şudy: Marksýň pikiriçe ideologiýalara esas bolan zat ykdysady deňsizliklerdir. Günbatar jemgyýetleriniň ykdysady derejede bol-elinlige ýetmegi synp tapawudyny aradan aýrandygy üçin bu ideologiýalaryň soňunyň gelendigini aňladýar!

Ikinjiden, «Sowuk uruş» gutaraňkyrlanda – 90-njy ýyllaryň başynda Günbatar-ABŞ «taryhyň soňy» tezisi bilen ideologiýalaryň ölendigini öňe sürdi.

SSSR-iň dargamagy bilen dünýäde jemgyýetleri öwür-çöwür etmekde ýoluň soňuna gelinendigini, ýagny dünýäde diňe liberalizm ideologiýasynyň galandygyny we beýleki ideologiýalaryň hemişelik ýok bolandygyny öňe sürýän tezise esaslanyldy: Postmodernizm!

Şek-şübhesiz, Günbatar-ABŞ reallygy bozan psihologik uruş taktikasyny agzady. Kän wagt geçmedi, görüşleri ýaly «ideologiýalaryň soňy» tezisiniňem soňuna gelindi!

Munuň özi esassyzdy.

Gelinen ýer şu boldy:

– «Sowuk uruş» döwri gutardy.

– ABŞ-nyň öňbaşçylygyndaky Günbataryň neoliberalizm esasly globallaşma zorlugy – «gaýdutlygy» gutardy.

– Mundan beýläk dünýäde «Täze sowuk uruş» döwri başlady.

Ýagdaý şeýle bolsa:

Dünýäde we halkara möçberde «täze hatarlar» nädip belli bolmaly? Meselem:

Nasional we musulman syýasy identiçnost «Sowuk uruş» döwründe ABŞ-Günbataryň tebigy ýarany hökmünde «kommunizme garşy göreş»

gurşawynda şekillendi.

Yzyndan ABŞ-Günbatar bu gurşawy täze önümi bolan çalşyrylan köýnegi bilen – global imperialistik neoliberalizm bilen tapysdyrды. Emma:

«Täze Sowuk uruş» döwründe «ideologiýa kartlary» täzedan paýlanýar – täze hatarlar peýda bolýar! Şindi näme-nämeler bolarka?

• DOGRY UGRY GÖRKEZENOK

Günbatar özboluşlylygyny hemişe uniwersal model hökmünde tanatdy, muny agitirledi we munuň daşyndaky syýasy modelleri, ideologiýalary kabul etmedi.

Günbatar merkezçiliginiň «kesekiniň» boýnuna dakan modeli – Günbataryň bähbidine laýyk bolma kyssasydy:

– Bähbidine laýyk bolsaň «demokrat konserwativ», bähbidine ters bolsaňam «awtoritar diktator!»

– Bähbidine laýyk bolsaň-a «ylymly yslam», bähbidine çapraz düşseňem «radikal-terrorçy yslam!»

Günbatar bu gegemonik garaýyşdan, boýna dakmadan, basyşyndan asla el çekenok!

Munuň ady düýn «medeniýetleşmekdi», şu gün «demokratiýalaşmak» boldy. Näme bolanda-da aňyrsyndaky hakykat hemişe **imperialistik eksplutasiýa** boldy!

Häzirem käbir «çepçi» görnüşli syýasy partiýanyň ideologiýasy-düşünjesi gelip şuňa direýär: Günbatara goşulşyp häkimiýet başyna gelmek. Ýagny, Günbatar gelip çykyşly oriýantalizme ýesir düşmek...

FETÖ-nyň döwlet agdarlyşygyna synanyşan wagtyna çenli AKP-nyň pozisiýasy-da şeýledi. Haçanda ABŞ-ny we Günbatary garşysyna alyp, Demirgazyk Siriýada ýasama döwlet gurluşynyň harby operasiýa geçirmek arkaly öňüni alyp, Gündogar Ortaýer deňzinde initisiatiwa görkezip, Russiýadan howa-goranyş sistemasy «S-400» alyp, Ukraina-Russiýa urşunda aktiw bitaraplyga eýerip, Atatürküň garaşsyzlykçy daşary syýasat ýolunda ýöremäge başlady welin, Erdoganyň näletlenmegi-de Günbatarda şol döwürde başlady öýdýän?

Uzatmaýyn...

Dünýä üýtgäp dur, ideologiýalar gurşawynda täze polýarizasiýalaşmalar orta çykýar. Şol sanda:

Käbir partiýalar dar, pese inen, biziň günlerimizde düşünje taýdan hiç hili matlaby-manysy bolmadyk «Sowuk uruş»

hatarlaşmasyny dowam etdirmek isleýär. Ine, muňa welin berk nägileligim bar.

Men beýle diýmek bilen ABŞ-dyr Günbatar bilen üzül-kesil aramyzy üzeliň diýjek bolamok! Emma boýun egmäge gönükdirilen, ýekeçil «Günbatar kyblasyny» aýyl-saýyl edeliň, seljereliň...

Biz çuňňur maglumatlara, ideologiýa-teoriýa esaslanýan çekişmeleri etmäge borçly.

Bize täze kompas gerek, çünki elimizdäki kyrk ýyl bäri dogry ugry görkezenok...

Soner ÝALÇYN.

«SÖZCÜ» gazeti, 01.04.2022 ý. Publisistika